

Neobjasněné výbuchy u budov KSČ v letech 1986–1989

PROKOP TOMEK

V letech 1986–1989 došlo na území ČSSR ke čtyřem pumovým útokům, jejichž cílem byly budovy státních a politických institucí. Celá tato série byla značně neobvyklá. Přes zjevný demonstrativní charakter (vše se odehrálo bez jediné ztráty na životě nebo zranění) šlo o prezentaci politicky motivovaného násilí namířeného bezpochyby proti tehdejšímu režimu.

Jako první explodovala 28. října 1986 ve 3.20 hod. nálož v Českých Budějovicích. Byla položena v parku mezi budovami Muzea dělnického a revolučního hnutí, Krajského národního výboru a Krajského výboru KSČ (dnes Jihočeská vědecká knihovna a finanční úřad). Nálož průmyslové výbušniny o hmotnosti asi deseti kilogramů odpálilo časovací zařízení s budíkem běžného typu značky Prim B-71. Škoda na budovách činila 1,4 milionu Kčs.¹ O výbuchu se následující den dokonce objevila zpráva v *Rudém právu*. Psalo se v ní, že došlo k poškození domů a drobnějším škodám a že nikdo z obyvatel nebyl zraněn. Okolnosti byly předmětem vyšetřování.²

Trestní řízení zahájil vyšetřovatel Státní bezpečnosti České Budějovice dne 28. října 1986. Bylo přerušeno 13. listopadu 1987 s tím, že se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání proti určité osobě. Jen do února 1987 bylo v souvislosti s tímto výbuchem prověřeno více než 600 osob, vyslechnuto

94 svědků, a to jak osob nalézajících se poblíž místa události, tak těch s možným motivem. Probíhaly kontroly organizací používajících trhaviny a jejich zaměstnanců, kteří s nimi přímo pracovali.

Dne 2. dubna 1987 našli dělníci v Sirkové ulici v Plzni další výbušné zařízení v pohozených pneumatikách od nákladního automobilu. Šlo o 19,456 kg východoněmecké průmyslové výbušniny Gelamon 30-351 v 58 náložkách zabalených v černé fólii. Stejný typ budíku jako v prvním případě byl natažen na 2.45 hod. Jeho péro ale bylo vyběhlé, proto k explozi nedošlo. Výbušninu uloženou před budovou Krajské správy SNB měly odpálit elektrické roznětky napojené na plochou baterii 4,5 V. Byl to jediný případ, kdy se vyšetřovatelům dostalo do ruky celé nepoškozené zařízení. Nález přesto nevedl k dopadení pachatele, ačkoli bylo např. zajištěno nepřetržitě skryté pozorování oblasti.³

Třetí pokus a druhý skutečný výbuch pak byl zaznamenán 13. září 1988 mezi 2.17 a 2.23 hod.

v Pražské ulici v Pelhřimově, v bezprostřední blízkosti budovy tehdejšího okresního výboru KSČ, okresní odborové rady a okresního výboru SSM (dnes sídlo Policie ČR), poblíž sídel okresního národního výboru. Nálož byla položena asi tři metry od zdi budovy. Výbuchem vznikl kráter široký dva metry a hluboký 60 centimetrů. Škoda na oknech, okenních rámech, dveřích, vnějších obkladech stěn a vnitřním zařízení přilehlých budov činila nejméně 355 000 Kčs.⁴

Poslední útok se uskutečnil 8. února 1989 ve 2.45 hod. v areálu budov krajského národního výboru (KNV), podniku Stavoprojekt, Generálního ředitelství podniku Výstavba Severočeského kraje a Městského národního výboru v Ústí nad Labem. Komplex pět let starých budov tvořil atrium. V něm bylo poblíž KNV nastrojeno výbušné zařízení asi z 10 kilogramů trhaviny Gelamon, krabice z dřevotřísky, dvou budíků typu Prim Mirka 394 (fialový a růžový). Škoda na oknech a pláštích budov činila tentokrát šest milionů korun.

1 ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – Centrála (dále jen MV-KR), agenturně pátrací svazek reg. č. 36568, a. č. 861242 „Exploze“, hlavní svazek, Analýza případu, 3. 4. 1987.

2 Výbuch v Č. Budějovicích. *Rudé právo*, 29. 10. 1986, s. 2.

3 ABS, f. MV-KR, agenturně pátrací svazek reg. č. 36568, a. č. 861242 „Exploze“, podsvazek Plzeň – Dokumentace 3, Věc: Akce nálož – informace, 3. 4. 1987.

4 Tamtéž, hlavní svazek, Informace o stavu vyšetřování výbuchu časované nálož v Pelhřimově dne 13. 9. 1988.

O této události také informovalo *Rudé právo*. V článku *Teroristický čin*, doprovázeném dokonce dvěma fotografiemi, byl výbuch spojován s výhružkami bombovými útoky od *individuů nenávidících politický systém*.⁵ Neuváděla se v něm spojitost s obdobnými činy v Českých Budějovicích, Plzni a Pelhřimově.

Až 10. ledna 1989 byl 2. oddělením 10. odboru II. správy SNB v Praze založen agenturně pátrací svazek „Exploze“. Bylo to poté, co byla nalezena spojitost mezi prvními třemi akcemi. Stalo se tak teprve měsíc před dalším výbuchem v Ústí nad Labem.⁶ Vznikl celostátní řídicí štáb akce „Exploze“, jehož vedením byl pověřen zástupce náčelníka Správy vyšetřování StB. V akci bylo vedeno trestní stíhání neznámého pachatele. V Plzni pro trestný čin obecného ohrožení podle § 179 trestního zákona, na odborech vyšetřování StB v Českých Budějovicích a Ústí nad Labem pro trestný čin záškodnictví podle § 95 trestního zákona. Vyšetřovatelé byli přesvědčeni, že jde o stejného pachatele. Podle poznatek SNB měl pachatel možnost získat východoněmeckou průmyslovou trhavinu Gelamon, byl zkušný v zacházení s trhavinami a manuálně zručný, s přístupem k dílenskému vybavení. Jezdil autem (pravděpodobně červenou Škodou 100 či 105 nebo 120). Takové vozidlo bylo spatřeno poblíž míst výbuchů. Šlo ale o velmi rozšířený typ, proto jej nebylo možno identifikovat. V Plzni se u nevybuchlého zařízení podařilo zjistit stopy krevní skupiny AB. Před žádným z výbuchů nikdo nevaroval a ani později se k němu nikdo nepřihlásil. Nepodařilo se objevit jasný politický impuls, podle kterého by se dal odvodit výběr místa uložení výbušných

Nálože trhaviny Gelamon

Foto: ABS

zařízení. K explozím docházelo vždy v podobnou dobu (okolo druhé či třetí hodiny v noci) a ve všední den. Výbušniny pachatel položil na zem u budov stranického a státního aparátu a v jednom případě u budovy krajské správy SNB. Ve všech případech se jednalo o nové, bohatě prosklené budovy. Vyšetřovatelé odhadovali, že pachatelem je muž plavých vlasů, možná s vousy. Předpokládali ale také, že jde spíše o skupinu než o jednotlivce.⁷ S vyšetřováním tohoto druhu trestné činnosti zprvu nebyly žádné zkušenosti a SNB zcela tápala. V případě prvního výbuchu se dokonce nejdřív zdálo, že jde o podomácku vyrobenou výbušninu.

Jedním z mála pumových útoků, které se do té doby v Československu uskutečnily, byl případ z 24. června 1974, kdy byl těžce zraněn ředitel Technických služeb města Liberec Miroslav Lank. Vrátný nalezl v noci

u vchodu do objektu podniku balíček adresovaný řediteli. Ten jej pak ve své kanceláři otevřel a přitom došlo k výbuchu, který byl slyšet v celém areálu podniku. Lank utrpěl závažná poranění, která měla trvalé následky. Během vyšetřování byl vytipován pachatel, příbuzný oběti, a odsouzen za pokus trestného činu vraždy na třináct let odnětí svobody. Motiv byl údajně osobní.⁸

Případem do jisté míry podobným se sérií pumových útoků byl nález nastroženého desetilitrového kanystru s benzinem v povlaku na spací pytel, který byl umístěn 20. prosince 1983 poblíž eskalátoru v prvním patře obchodního domu Kotva v Praze. Systém měl být iniciován budíkem PRIM B-71 (stejněho typu jako v sérii útoků u stranických budov), ale s elektrickým roznětem jiné konstrukce. Jen včasným nálezem jednou z prodavaček k výbuchu nedošlo. Případ šetřila

5 Teroristický čin. Výbuch v Ústí nad Labem poškodil část nové budovy krajského národního výboru. *Rudé právo*, 9. 2. 1989, s. 1.

6 ABS, f. MV-KR, agenturně pátrací svazek reg. č. 36568, a. č. 861242 „Exploze“, hlavní svazek, Návrh na založení Agenturně-pátracího svazku, 10. 1. 1989.

7 Tamtéž, Zpráva o stavu rozpracování a vyšetřování v akci „EXPLOZE“ v případech výbuchů v Českých Budějovicích, Pelhřimově, Ústí nad Labem a položení nálože v Plzni k 30. 3. 1989.

8 ABS, f. Správa vyšetřování StB FMV III. díl 1968–1989 (dále jen A 3/3), inv. j. 472, Příspěvek do Informace Správy vyšetřování StB, KS SNB odbor vyšetřování StB Ústí nad Labem, 16. 5. 1983.

Jediné výbušné zařízení bylo zajištěno 2. dubna 1987 v Plzni. Snímky ukazují způsob zabalení náloží, připojení k rozbuškám a iniciační zařízení – budík s baterií v dřevotřískové krabičce. Foto: ABS

Správa StB Praha. Pravděpodobný pachatel byl údajně odhalen. Vyšetřovatelům se jej ale nepodařilo bezpečně usvědčit, nebyl tedy potrestán.⁹

Na základě rozhodnutí ministra vnitra genpor. ing. Františka Kincla ze 17. února 1989 a řídicího štábu akce „Exploze“ plnily krajské odbory vyšetřování StB a zvláštní skupiny krajských správ SNB stanovené úkoly pátrání. Prověřovaly se všechny osoby, které mohly přijít do kontaktu s trhavinou Gelamon. Šlo o zaměstnance desítek podniků na celém území státu. Prověřovaly se tisíce osob, zejména střelmistrů. Hledaly se komponenty použité při výrobě výbušného zařízení – což byly běžný budík a baterie, poměděný a měděný plech, dřevotřísková deska. Bylo pořízeno mnoho expertiz.¹⁰

Uvedené případy, zejména ten zveřejněný v Ústí nad Labem, měly za následek řadu anonymních telefoná-

tů s hrozbami a oznámeními údajně chystaných výbuchů. Vždy šlo ale o falešný poplach.¹¹ Kromě intenzivního hledání pachatele se příslušníci SNB zaměřili na prevenci před očekávanými výbuchy u dalších podobných objektů. Studovali jejich zranitelná místa a organizovali režim, znemožňující nepozorované položení výbušniny. Pachatel útoků tak mimo jiné vydatně zaměstnal Bezpečnost každodenním střežením objektů a kontrolami podezřelých osob a vozidel. K vytipovaným cílům patřily okresní výbory KSČ v Tachově, Chebu, Sokolově, Klatovech, Rokycanech, České Lípě, Děčíně, Chomutově, Jablonci nad Nisou, Litoměřicích, Liberci, Lounech a Teplících. Nadále probíhaly ve velkém rozsahu prověrky střelmistrů a všech osob, které by mohly přijít do kontaktu s průmyslovou trhavinou.

Případ nakonec neskončil pro vyšetřovatele úspěšně. Zástupce

náčelníka Správy vyšetřování Státní bezpečnosti pplk. JUDr. Vladimír Dlouhý navrhl dne 21. prosince 1989 zrušení celostátního řídicího štábu akce „Exploze“. Protože pachatel nebyl odhalen, bylo trestní stíhání ve všech případech přerušeno podle § 173 písmene 1a trestního řádu. Závěr vyšetřování potvrdil předpoklad, že ve všech čtyřech případech šlo o stejného pachatele nebo skupinu pachatelů. Další pátrání měla koordinovat II. správa SNB (Hlavní správa kontrarozvědky).¹²

Vzhledem k probíhajícím společenským změnám a likvidaci dosavadní struktury StB lze předpokládat, že vyšetřování poté nepokračovalo. Žádný podobný výbuch již nebyl zaznamenán. Pachatel tří explozí a jednoho pokusu nebyl dodnes vypátrán. Až do roku 2005 byly operativní materiály Státní bezpečnosti k tématu „Exploze“ vedeny se stupněm utajení „Důvěrné“.

9 Tamtéž, sdělení náčelníka 1. odboru X. správy SNB na KS SNB Správu StB České Budějovice 2. odbor, Věc: Akce VÝBUCH – poznatky získané výtěžením akce KOTVA, 25. 2. 1987.

10 Tamtéž, Zpráva o stavu rozpracování a vyšetřování v akci „EXPLOZE“ v případech výbuchů v Č. Budějovicích, Pelhřimově, Ústí nad Labem a položení nálože v Plzni k 30. 3. 1989.

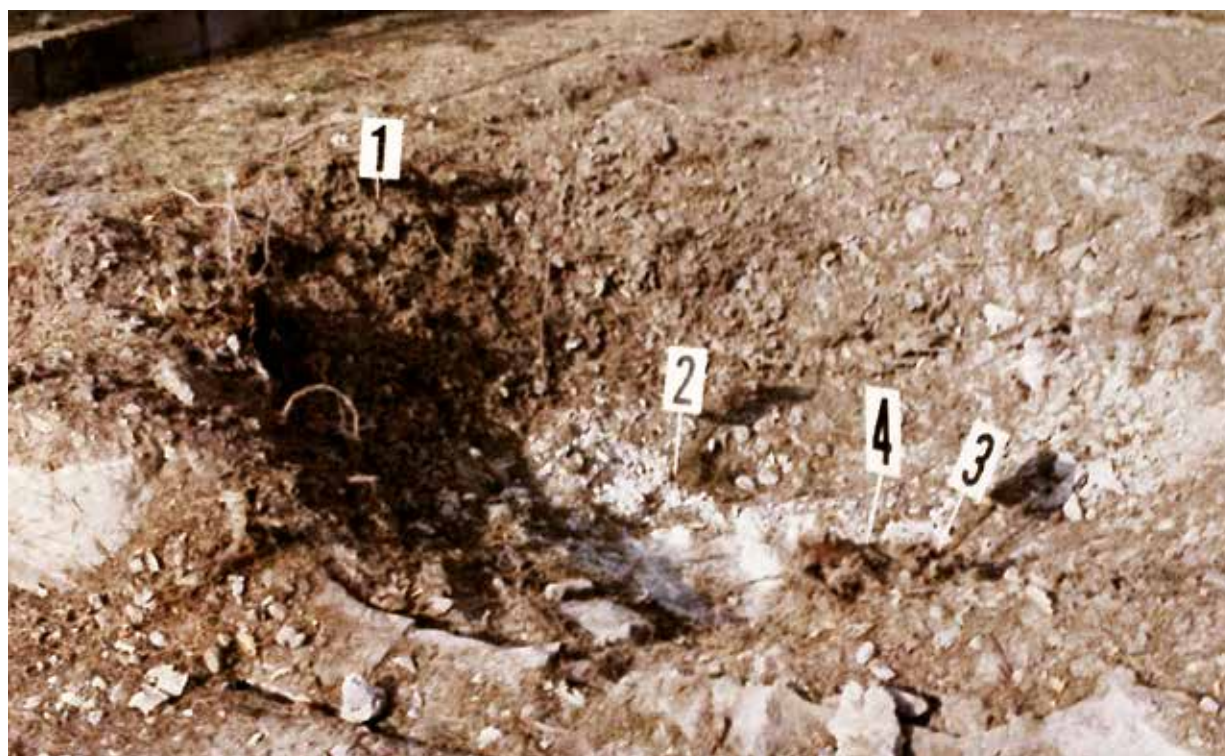
11 ABS, f. MV-KR, agenturně pátrací svazek reg. č. 36568, a. č. 861242 „Exploze“, podsvazek Ústí nad Labem – Dokumentace č. 10.

12 ABS, f. A 3/3, inv. j. 472, Teror – Exploze, výbuchy, 1985-1989, Návrh na zrušení celostátního řídicího štábu, 21. 12. 1989.

Budova Muzea dělnického a revolučního hnutí v Českých Budějovicích poškozená výbuchem 28. října 1986. Dole kráter prvního výbuchu v parku v Českých Budějovicích. Foto: ABS

Následky výbuchu 13. září 1988 v Pelhřimově. Přestože byl kráter relativně malý, exploze budovy značně poškodila.

Foto: ABS

